

LAUDE NITENS MULTA

Zbornik radova s kolokvija
u povodu 900. obljetnice
Vekenegina epitafa

SVEUČILIŠTE U ZADRU
UNIVERSITY OF ZADAR

Odjel za povijest umjetnosti
Sveučilišta u Zadru

IZDAVAČ
Sveučilište u Zadru

ZA IZDAVAČA
Dijana Vican

PREDSEDNIK POVJERENSTVA ZA IZDAVAČKU
DJELATNOST SVEUČILIŠTA U ZADRU
Josip Faričić

UREDNICI
Pavuša Vežić
Ivan Josipović

RECENZENTI
Neven Budak
Ana Marinković
Nikola Vuletić

LEKTURA
Jadranka Varošaneć

KOREKTURA
Đurđina Lakošeljac

PRIJEVOD NA ENGLJSKI JEZIK
Marina Schumann

FOTOGRAFIJE
Fotografski materijal korišten iz arhiva autora,
Zadarske nadbiskupije, Fototeke Konzervatorskog odjela
u Zadru i Mađarske akademije znanosti iz Budimpešte

GRAFIČKO OBLIKOVANJE I PRIJELOM
Mladen Košta, Hoba, Zadar

TISAK
Denona d.o.o., Zagreb

NAKLADA
300

LAUDE NITENS MULTA

Zbornik radova s kolokvija u povodu
900. obljetnice Vekenegina epitafa

Urednici:
Pavuša Vežić
Ivan Josipović

Zadar, 2018.

Sadržaj

7

Pavuša Vežić – Ivan Josipović

Uvodnik urednikâ

9

M. Anastazija Čizmin

Predgovor

15

Mladen Ančić

Vekenega i kralj Koloman

43

Milenko Lončar

Pjesma na grobu – Većenegin epitaf u kapitulu
Samostana Sv. Marije

95

Pavuša Vežić

Zvonik i kapitularna dvorana u Samostanu Sv. Marije Male
u Zadru: kraljevska kapela – kapitul – sakristija – memorija

143

Marijana Kovačević – Emil Hilje

Ostatci fresaka u zvoniku i kapitularnoj dvorani
Samostana Sv. Marije Male u Zadru

SAMOSTAN ČASNIH SESTARA BENEDIKTINKI SV. MARIJE MALE U ZADRU

I

ODJEL ZA POVIJEST UMJETNOSTI SVEUČILIŠTA U ZADRU

organiziraju

KOLOKVIJ U POVODU 900. OBLJETNICE VEĆENEGINA EPITAF

SUDJELUJU

MLADEN ANČIĆ

Opatica Većenega i kralj Koloman

VESNA CESTARIĆ

O Većeneginu imenu i o njezinu sudjelovanju u samostanskoj izgradnji

MILENKO LONČAR

Pjesma na grobu - Većenegin epitaf u kapitulu Samostana Sv. Marije

PAVUŠA VEŽIĆ

Zvonik i kapitul u Samostanu Sv. Marije – arhitektura i funkcija prostora

EMIL HILJE I MARIJANA KOVAČEVIĆ

Ostaci fresaka u zvoniku i kapitulu Samostana Sv. Marije

NIKOLA JAKŠIĆ

Najstariji zadarski časoslovi

U kapitolu Samostana Sv. Marije Male u Zadru
u petak, 4. studenoga 2011. godine s početkom u 10 sati

Uvodnik urednikâ

Prije sedam godina navršena je 900. obljetnica od *ljeta sto jedanaestog poslije tisuću*, kako je 1111. godina ubilježena na grobnom spomeniku opatice Vekeneg u Samostanu Sv. Marije Male u Zadru. Koludrice su zapisale kako *sjajeći mnogom hvalom leži ovdje sahranjena Vekenega*... Sjećajući se tih navoda Odjel za povijest umjetnosti Sveučilišta u Zadru, u suradnji s časnim sestrama, organizirao je znanstveni kolokvij koji bijaše održan 4. studenoga 2011. u kapitularnoj dvorani Samostana. Ovaj zbornik rezultat je obrade iznesenih tema, a prigodno je naslovljen upravo početnim riječima Vekenegina epitafa: *Laude nitens multa*... („Sjajeći mnogom hvalom...”). U zborniku je ime opatice navođeno u dva oblika – Vekenega i Večenega. Oba su znatno zastupljena u literaturi o toj vrijednoj zadarskoj benediktinki. Stoga urednici u ovom zborniku prihvaćaju pravo autora na osobni izbor pisanja oblika njezina imena.

Mladen Ančić je uz kritički osvrt povijesnih izvora i literature proveo opsežnu historiografsku analizu te s novim promišljanjima protumačio okolnosti u Zadru početkom 12. stoljeća, u sklopu *provincije Iadertine* i *zajednice nasljednika priora Andrije*, te brižno zalaganje Vekeneg za čuvanjem *kraljevskih sloboda* i ekonomije opatije okrunjene tada Kolomanovim zvonikom i kapitulom.

Milenko Lončar je obavio temeljito filološko i paleografsko proučavanje epitafa te uz bogate analogije i literaturu priložio novu transkripciju i prijevod štiva. Ono je zapravo poetski iskaz s kojim su koludrice opjevale pokojnu opaticu i njezine zasluge s kojima je *porasla kuća i ovo mjesto*. Dakle, zapis je *pjesma na grobu* sročena jednim dijelom metrikom heksametra, a drugim elegijskoga distiha.

Pavuša Vežić je analizom arhitekture i arhitektonske plastike ukazao na tri razine sraštenosti zvonika i kapitularne dvorane: konstruktivnu, stilsku i funkcionalnu, s kojima Vekenega *sazida zgradu tornja, ujedno i kapitul*, podrškom Kolomana *kralja Ugarske Dalmacije i Hrvatske*. Sklop je arhitekturom vrijedna cjelina koja u životu istovremeno bijaše *kraljevska kapela, kapitul, sakristija i memorija*.

Marijana Kovačević i Emil Hilje izvršili su komparativno proučavanje fresaka u zvoniku i kapitolu te uz već usvojena tumačenja zapadnjačkog stila, naglasili njihovu prožetost s onima istočnjačkim, figuralnima u kapitolu i ornamentalnim u zvoniku, srodnim s onima na bordurama zidnih slika u italjskim krajevima, posebno Veneta i Venecije, *tijekom cijeloga romaničkog razdoblja*.

Tumačenjem širenja umjetničkih utjecaja *sa zapadne na istočnu jadransku obalu* svojevremeno je Ana Marinković istaknula novi pogled na romaničku baštinu u Samostanu Sv. Marije Male. U ovom Zborniku pak, autori kažu da takav stav *teško može biti osporen* (M. Ančić), odnosno da u epitaflu postoji *podudarnost (...)* s nešto starijim spomenikom u *Pomposi* (M. Lončar), ili da graditeljski sklop *svjedoči o prožimanju lombardskih i venetskih komponenti u arhitekturi*, posebno zvoniku (P. Vežić), te da slikarski ciklus ima dodire s *adriobizantskim likovnim tradicijama* (M. Kovačević i E. Hilje). Sve nas to, više negoli do sada, vodi u jadranski kulturni krug kao mjesto inspiracija *učenoga kralja Kolomana*. Upravo kao što je tri stoljeća ranije car Karlo Veliki crkvu San Vitale u Ravenni shvatio kao predložak za oblik svoje rotonde u Aachenu, tako je i *učeni kralj Koloman* u Veneciji, nasljednici Ravenne u tome krugu, u dvorskoj kapeli mletačkoga dužda, crkvi Sv. Marka, tražio inspiracije za svoju kraljevsku kapelu u Zadru.

Predgovor

Najraniji podatci o spomenu Samostana Sv. Marije u Zadru govore da on postoji već čitavo jedno tisućljeće. U samostanskom *Descrizione* spominje se opatica Lampridija 920. godine,¹ te potom Agape, 1050.,² a za opaticu Čiku, poznatu kao utemeljiteljicu, ili obnoviteljicu Samostana Sv. Marije, kaže se „dopo la rinunzia di Agappe, fú Cicca elletta Abadessa”,³ odnosno da je izabrana, a ne postavljena opatica, što bi značilo da je ona došla u već postojeći samostan. Ne ulazeći u daljnju raspravu je li samostan postojao već 906. godine,⁴ pouzdano je da njegova fundacijska listina u kojoj opatica Čika, kći Dujma i Vekenega, obnavlja Samostan Sv. Marije u Zadru, datira iz 1066. godine.⁵ Sudeći po stoljećima i burnim vremenima kroz koja je prošao, postavljen je na čvrstim materijalnim i duhovnim temeljima. Naime, na sam Božić 1066. hrvatski kralj Petar Krešimir IV. opatici Čiki, koju naziva sestrom, darovao je posjede u Zadru i njegovoj okolici, te Samostan Sv. Marije uzeo pod svoju zaštitu osiguravši mu „kraljevsku slobodu”,⁶ koju su kasnije potvrdili i drugi vladari. Obnovljen na ovim materijalnim temeljima, ali nadasve vođen duhovnim vrijednostima koje crpi iz Evanđelja i Pravila Sv. Benedikta, Samostan Sv. Marije živi neprekidno do danas.

Opatica Čika, vrijedna udovica koja stoji na temeljima ovoga samostana i Zajednice benediktinki Sv. Marije, i njezina kći, također udovica Vekenega, čiju 900. obljetnicu smrti obilježavamo, kao i mnogobrojne njihove nasljednice, nadahnuće su zadarskim benediktinkama kroz stoljeća. Tko su bile, i kakve su bile slavne opatice Sv. Marije, može se vidjeti po djelima koja su iza njih ostala: crkva, zvonik, kapitul i samostan, brojni posjedi i nadasve bogata kulturno-umjetnička baština. Sve su to koludrice Sv. Marije na čelu sa svojim opaticama marljivo stjecale i brižljivo čuvale.

Od prvih dana koludrice Sv. Marije žive po Evanđelju i Pravilu Sv. Benedikta, i na tom tragu ih doživljavamo i slavimo. Opečaćena snagom Duha Svetoga po krštenju i naukom Evanđelja, opatica Čika bila je spremna razumjeti riječi: „I tko god ostavi kuće, ili braću, ili sestre, ili oca, ili majku, ili ženu, ili djecu, ili polja poradi imena mojega, stotruko će primiti i život vječni baštiniti” (Mt 19, 29). Čika je bila čvrsto uvjerena u Isusove riječi: „Hoćeš li biti savršen, idi, prodaj sve što imaš i podaj siromasima pa ćeš imati blago na nebu. A onda dođi i idi za

¹ *Descrizione del Nobil Monastero delle M. M. R. R. Madri Benedittine denominate di Santa Maria nonche di quello di Santa Catterina*, fol. 3 r., rukopis, godina nepoznata, Arhiv Samostana Sv. Marije u Zadru.

² *Descrizione...* (bilj. 1), fol. 40 r.

³ *Memorie sopra la chiesa e Monastero delle Reverende Monache Benedettine di Santa Maria di Zara*, fol. 1 r., rukopis, 1795., Arhiv samostana Sv. Marije u Zadru.

⁴ Usporedi CARLO FEDERICO BIANCHI, *Zara Christiana*, I, Zara, 1877., 321.

⁵ *Diplomatički zbornik Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije*, sv. I (*Listine godina 743.-1100.*), (ur.) Tadija Smičiklas, Zagreb, 1967., 101.

⁶ *Diplomatički zbornik I* (bilj. 5), 102.

mnom” (Mt 19, 21). Razumjevši te riječi, Čika je riješila sva baštinska pitanja te zajedno sa svojom kćeri Domnanom otišla u samostan i postala opaticom.

Sv. Benedikt savjetuje da pri izboru opatice „valja gledati na zasluge života, mudrost u poučavanju onoga koji se postavlja, pa bio on po redoslijedu i posljednji u zajednici” (RB 64, 2). U upravljanju samostanom opatica treba biti razborita i milosrdna te „naslov starješine djelima opravdati” (RB 2, 1), sve umjereno određujući da jači imaju za čim težiti, a slabiji da ne uzmaknu (usp. RB 64, 19). O razboritosti i duhovnoj snazi brojnih opatica koje su upravljale Samostanom Sv. Marije nabolje govore njihova djela i ugled koji su imale među Zadranima. Povijesni izvori u samostanskom arhivu govore o mudrom stjecanju dobara i razumnom upravljanju njima. Ta tradicija obilježila je opaticu Čiku i njezinu kćer Vekenegu koja ju je naslijedila na mjestu opatice te nastavila kupovati zemlju za Samostan i širiti njegove posjede.⁷ No ne bavi se Vekenega samo posjedima, već s velikom energijom ulaže u duhovni život samostana, o čemu svjedoči iluminiran i beneventanom ispisan Vekenegin evanđelistar koji je dala sastaviti.⁸ O velikim zaslugama opatice Vekeneg svjedoči njezin epitaf u kapitularnoj dvorani: „Ovdje leži pokopana s mnogo djela slavnog Većenjega, koja je uredila gradnju zvonika i kapitula”⁹ te se također saznaje da su za vrijeme njezina upravljanja „jačali i (samostanska) obitelj i ovo mjesto”.¹⁰ Iz natpisa na zvoniku poznato je da je njegovu gradnju omogućio kralj Koloman vlastitim sredstvima.¹¹

Nesumnjivo je Vekenega nastavila stopama svoje majke Čike te na tim čvrstim temeljima još više pridonijela cvjetanju života unutar Samostana, ali i u gradu Zadru na čijoj je dobrobiti Sv. Marija uvijek nastojala, počevši od Čikina vremena kad je otvorena kuća za goste za koje u to vrijeme u gradu nije bilo drugog smještaja,¹² preko ubožnice za siromašne žene i hospicija koji su vodile zajedno s klarisama Sv. Nikole te odgojno-obrazovne djelatnosti kojom su ostavile značajan trag u životu grada.¹³

Čika i Vekenega kao i njihov način upravljanja dobrima uvijek su poticaj njihovim nasljednicama koje nastavljaju kupovati zemlju i davati je u zakup te okrupnjivati svoj posjed osiguravajući na taj način budućnost zajednice u skladu s naukom Sv. Benedikta (RB 31, 10-12). Osobito se u tome, nakon Čike i Vekeneg, ističu opatice Rožana, Stana odnosno Tolja, Buna ili Bona, Nikolota te Goja, ali isti način upravljanja nastavljaju i druge opatice. Poznato je također da su imale upravitelje koji su nadgledali posjede i u upravnim kućama sakupljali prihode te ih iz udaljenih otočnih i priobalnih posjeda prevozili samostanskim barkama u Zadar.¹⁴

Posjedi se povećavaju darovnicama od kojih su najpoznatije i najveće darovnica hrvatskog kralja Petra Krešimira IV. opatici Čiki i donacija hrvatsko-ugarskog kralja Kolomana za gradnju zvonika opatici Vekenegi, ali i mnogim kupnjama.

⁷ *Diplomatički zbornik Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije*, sv. II (*Listine XII. vijeka /1101.-1200./*), (ur.) Tadija Smičiklas, Zagreb, 1904., 18-19.

⁸ Usporedi IVAN OSTOJIĆ, *Benediktinci u Hrvatskoj i ostalim našim krajevima*, sv. 1, *Opći povijesno-kulturni osvrt*, Split, 1963., 309.

⁹ IVAN OSTOJIĆ (bilj. 8), 350.

¹⁰ IVAN OSTOJIĆ (bilj. 8), 350.

¹¹ Usporedi IVAN OSTOJIĆ (bilj. 8), 350.

¹² Usporedi IVAN OSTOJIĆ (bilj. 8), 149.

¹³ Usporedi EDUARD PERIČIĆ, *Samostan Sv. Marije u Zadru od njegova osnutka do danas*, u: *Kulturna baština samostana Sv. Marije u Zadru (Radovi Instituta Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti*, 13-14/1967.), (ur.) Grga Novak, Vjekoslav Maštrović, Zadar, 1968., 30.

¹⁴ Usporedi EDUARD PERIČIĆ (bilj. 13), 53.

Treba spomenuti i da mnoge koludrice, odlučivši se na život u samostanu, donose kao miraz kuće, polja i vinograde koji također ulaze u samostanski posjed. Vođene naukom Evanđelja, one sebi pripravljaју put u kraljevstvo nebesko: „Kraljevstvo je nebesko kao kad je blago skriveno na njivi: čovjek ga pronade, sakrije, sav radostan ode, proda sve što ima i kupi tu njivu. Kraljevstvo je nebesko kao kad trgovac traga za lijepim biserjem: pronade jedan dragocjeni biser, ode, rasproda sve što ima i kupi ga” (Mt 13, 44-45).

Iz mnogih postupaka opatica Sv. Marije o kojima čitamo u povijesnim izvorima, iščitava se nauk Evanđelja i Pravila Sv. Benedikta. Naime, u Pravilu naglašena benediktinska gostoljubivost (RB 53) već je u začetku Samostana Sv. Marije ostvarena gradnjom kuće za goste (*domum hospitibus*).¹⁵ Također, u duhu je Pravila i postupak koludrice Tolje Draginić koja uz pristanak opatice oslobađa svoga roba:¹⁶ „bio rob ili slobodnjak, svi smo jedno u Kristu” (RB 2, 20). Sv. Marija spremno je pod svoje svodove, u sjenu Kolomanova zvonika, prihvatila redovnice iz drugih samostana kad je došla u pitanje njihova opstojnost: benediktinke Sv. Tome iz Biograda, redovnice Sv. Dimitrija, klarise Sv. Nikole i benediktinke Sv. Katarine iz Zadra, klarise Sv. Marcele iz Nina te benediktinke Sv. Arnira iz Splita,¹⁷ a sve u skladu s Pravilom (RB 61). O njihovoj poznatoj gostoljubivosti i ugledu koji su u tom smislu uživale svjedoči i podatak da je kraljica Elizabeta Ugarska za vrijeme posjeta Zadru boravila u Samostanu Sv. Marije.¹⁸

Koludrice Sv. Marije dolazile su iz zadarskih plemićkih obitelji, a među njima brojne su opatice bile iz obitelji Nassi, Fanfogna, Calcina, Grisogono, Soppe, Cedolini i Begna.¹⁹ Život u samostanu organiziran je od početka prema geslu: Moli i radi, „da se u svemu slavi Bog” (RB 57, 9). U skladu s Pravilom koje besposlicu smatra neprijateljem duše pa stoga preporučuje bavljenje ručnim i intelektualnim radom (RB 48), koludrice su se bavile zlatovezom i čipkarstvom za liturgiju te izradom skupocjenog crkvenog ruha ukrašenog biserima čije su vađenje iz Novigradskog mora nadgledale na vlastitim brodovima te čistile i upotrebljavale kao ukras na liturgijskom ruhu.²⁰ Zadrani su s povjerenjem i bez naknade davali svoje kćeri u samostansku školu za odgoj i pouku djevojaka²¹ koja s vremenom prerasta u školu s pravom javnosti.²² Na tu tradiciju nastavlja se današnja Osnovna glazbena škola Svetog Benedikta i Dječji vrtić Golubica.

U skladu s potrebama i mogućnostima kontinuirano se renovira crkva, zvonik, kapitul i samostanske zgrade. Prema podacima o rekonstrukciji zvonika u 15. st. kada su koludrice na čelu s opaticom Skolastikom de Matafaris,²³

¹⁵ *Diplomatički zbornik I* (bilj. 5), 103.

¹⁶ *Diplomatički zbornik Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije*, sv. VI (*Listine godina 1272.-1290.*), (ur.) Tadija Smičiklas, Zagreb, 1908., 409-410.

¹⁷ Usporedi CARLO FEDERICO BIANCHI (bilj. 4), 323.

¹⁸ *Decrizione...* (bilj. 1), fol. 34.

¹⁹ *Decrizione...* (bilj. 1), fol. 40 i dalje.

²⁰ Usporedi GIUSEPPE SABALICH, Venezia l'Adriatico e gli Schiavoni, *Archivio storico per la Dalmazia: periodico mensile*, anno II, vol. 4, Roma, 1927., 94-95; IVAN OSTOJIĆ, *Benediktinci u Hrvatskoj i ostalim našim krajevima*, sv. 2, *Benediktinci u Dalmaciji*, Split, 1964., 81-82.

²¹ Usporedi AMOS-RUBE FILIPI, Samostan i crkva sv. Marije u Zadru prema dokumentima iz g. 1579. i 1603., u: *Kulturna baština Samostana sv. Marije u Zadru* (*Radovi Instituta Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti*, 13-14/1967.), (ur.) Grga Novak, Vjekoslav Maštrović, Zadar, 1968., 256-260.

²² Usporedi ANTE BRALIĆ, Zadarsko školstvo u prvom svjetskom ratu, *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru*, 48, Zadar, 2006., 598.

²³ Ime opatice koja je bila na čelu samostana u vrijeme potpisivanja ugovora zaključuje se prema popisu opatica Sv. Marije u Zadru koje donosi: IVAN OSTOJIĆ, *Benediktinci u Hrvatskoj i ostalim našim krajevima*, sv. 3, *Benediktinci u Panonskoj Hrvatskoj i Istri*, Split, 1965., 333-335.

graditelju postavile vrlo određene uvjete, Fisković zaključuje da je to „prvi veliki restauratorski zahvat, koji dosada pozna hrvatska povijest umjetnosti”²⁴ što dokazuje da su koludrice Sv. Marije, već i u vrijeme kada nije bilo konzervatorsko-restauratorskih zahvata u današnjem smislu, posvećivale veliku pozornost očuvanju baštine angažirajući pri tome vrsne stručnjake kakav je bio Nikola Bilšić kojem su povjerile zahvate na zvoniku. Ovome se mišljenju priklanja i Petricioli koji ovaj pothvat ocjenjuje dokazom „vrlo senzibilna i kulturna odnosa zadarskih benediktinki prema svojoj baštini”.²⁵ Veliku ulogu u opsežnoj restauraciji crkve u 16. stoljeću imala je opatica Donata de Nassis, o čemu svjedoči natpis s njezinim imenom na nadvratniku pobočnih vrata. U tom zahvatu izgrađena je nova renesansna fasada i jugozapadni zid, ali ne na mjestu stare, romaničke fasade, nego je crkva produžena i povišena²⁶ pa je donekle sakrila zvonik čime je dobila svoj današnji prepoznatljivi izgled koji joj je, iako je bila razrušena u Drugome svjetskom ratu, u obnovi ponovno vraćen. Ovaj niz opatica koje su ostavile važan trag u obnavljanju svojih najvažnijih građevina nastavlja se opaticom Antoniom Seismit koja je dala popločati crkvu brušenim crvenim i bijelim mramorom što je također poznato iz natpisa u crkvi.²⁷

Zadrani su imali veliko povjerenje u samostanski arhiv u koji se nikada nije moglo pristupiti bez nazočnosti opatice. U njemu se tradicionalno brižno čuvaju arhivski dokumenti od kojih je mnoge samostan Sv. Marije uspio sačuvati do danas. Kao što je sačuvano arhivsko blago, čuvani su i brojni relikvijari i druge dragocjenosti. Osobito značajnu ulogu u čuvanju dragocjenih predmeta odigrale su opatica Karmela Hein te kustosice Tereza Manzoni i Benedikta Braun koje su u krugu povjerljivih osoba sklonile kulturno-umjetničko blago u Drugome svjetskom ratu hrabro se suprotstavljajući nacistima i tako ga sačuvale od otuđenja, razornih bombi i požara koji je poharao crkvu, kapitul i samostan 1943. godine. Te godine u kojoj je požar progutao sve materijalno što je samostan posjedovao osim skrivenih dragocjenosti i koludrica od kojih ni jedna nije smrtno stradala, same su doživjele benediktinsku gostoljubivost našavši utočište u drugim benediktinskim samostanima, a nakon rata do 1970. u Nadbiskupskom sjemeništu „Zmajević”.

Po završetku Drugoga svjetskog rata i povratku u Zadar 1945. godine koludrice su se našle možda u najtežoj situaciji u cijelom tisućgodišnjem postojanju samostana – bez kuće, imanja i kraljevskih privilegija, trebalo je podignuti samostan i crkvu iz pepela, obnoviti zvonik i kapitul te naći primjeren dom za kulturno-umjetničko blago. Izborom majke Benedikte Braun za opaticu, ona preuzima tešku zadaću očuvanja zajednice i pronalaženja zajedničkih ciljeva s crkvenim i svjetovnim vlastima kako bi se stvorili uvjeti za obnovu porušenoga doma i uspostavljanje Stalne izložbe crkvene umjetnosti (SICU). Rad na obnovi samostana i crkve te uspostavi SICU-a bio je mukotrpan i dugotrajan, a uključivao je složene pregovore između crkvenih i svjetovnih vlasti koji su završili potpisivanjem Ugovora o namjeni i izgradnji kompleksa Samostana Sv. Marije 29. ožujka 1967. te Dopunama toga ugovora iz 1975. kao i Sporazumom o osnivanju Stalne izložbe crkvene umjetnosti u Zadru između Skupštine općine Zadar, Zadarske nadbiskupije i Samostana benediktinki Sv. Marije zaključenim

²⁴ CVITO FISKOVIĆ, *Zadarski sredovječni majstori*, Split, 1959., 67.

²⁵ IVO PETRICIOLI, Umjetnička baština Samostana sv. Marije, u: *Kulturna baština samostana Sv. Marije u Zadru (Radovi Instituta Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, 13-14/1967.)*, (ur.) Grga Novak, Vjekoslav Maštrović, Zadar, 1968., 71.

²⁶ Usporedi IVO PETRICIOLI (bilj. 25), 72.

²⁷ Usporedi IVO PETRICIOLI (bilj. 25), 78.

24. travnja 1970. O zaslugama M. Benedikte Braun i benediktinki Sv. Marije u ovome hvalevrijednom pothvatu svjedoči i Nagrada „Vladimir Nazor” te Nagrada Grada Zadra. SICU je svečano otvorena 1976. godine.

Poznato je da je jedan od prvih poteza opatice Vekeneg bilo traženje potvrde dobivenih privilegija koje je njezina majka Čika dobila od kralja Petra Krešimira IV.,²⁸ a taj status potvrđen je Samostanu i kasnije više puta.²⁹ Nasljedujući svoje prethodnice koje su od početaka Samostana održavale odnose s vlastima na lokalnoj i državnoj razini kako bi Samostanu osigurale nesmetan život i rad, M. Benedikta uložila je nevjerojatan trud u prikupljanje sredstava za obnovu. Pri tome je uživala potporu zadarskog nadbiskupa Mate Garkovića i pape Pavla VI. Poput svojih prethodnica, nastavila je rad na čuvanju baštine profesionalno surađujući sa zadarskim restauratorima i konzervatorima – Grgom Oštrićem, Ksenijom Radulić i dr. Hrvatski restauratorski zavod preuzeo je restauraciju crkve, kapitula i zvonika pod vodstvom Vinka Štrkalja, Zlate Jeras Pohl, Emila Pohla i Neste Orčića. Crpeći snagu iz vjere i Duha Svetoga, M. Benedikta uspijevala je pronaći rješenja za sve prepreke i iznova podignuti samostan Sv. Marije. U njezinoj se osobi slila čvrsta vjera prethodnih opatica, njihova zauzetost, upornost i postojanost jer je svom dušom radila i molila za ostvarenje ovih plemenitih ciljeva vraćajući se uvijek izvorima Evanđelja i Pravilu Sv. Benedikta.

Kontinuitet konzervatorsko-restauratorskih zahvata nastavlja se do danas također u suradnji sa stručnjacima pri čemu je bila značajna potpora akademika Ive Petriciolija te pročelnika zadarskog Konzervatorskog odjela Miljenka Domijana. Sve koludrice i opatice ustrajne su u mudrom upravljanju dobrima i brizi za očuvanje baštine Samostana Sv. Marije na način da se o svim važnim pitanjima savjetuje i donosi zajednička odluka.

U Domovinskom ratu Samostan se još jedanput našao pred velikim zadatkom očuvanja bogate baštine izložene u SICU koja je mudro i oprezno te nadasve brižno pohranjena do ponovnog otvaranja nakon završetka rata 1997. godine. Iste je godine završena rekonstrukcija glavnog oltara crkve Sv. Marije koji je bio uništen u Drugome svjetskom ratu.

Također, neumorno se vodi briga o samostanskim dobrima te se i u najnovije vrijeme proširuju posjedi koji samostanskoj zajednici osiguravaju sredstva za život i rad. U posljednjoj kanonskoj vizitaciji provedenoj 2007. godine zaključeno je da je zbog ustupanja velikog dijela samostanskog prostora za Stalnu izložbu crkvene umjetnosti, prostor za život i rad koludrica koje žive u odvojenosti i stalnosti u zajednici značajno sužen te je preporučeno da se pronađe način za rješavanje toga problema. Ovi zaključci bili su poticaj za kupnju i obnovu imanja u Smilčiću koje koludricama omogućuje da „žive od rada svojih ruku” (RB 48, 8) prema Pravilu Sv. Benedikta jer je na taj način dobiven prostor u kojem se mogu razvijati različite samostanske radionice.

Ovaj kratki osvrt na djelovanje nekih od najznačajnijih opatica Samostana Sv. Marije nameće jedan zaključak – Zajednica benediktinki Sv. Marije neumornim rastom u vjeri nastoji održati samostanski život po Pravilu Sv. Benedikta, istodobno konstantno ulažući velike napore u stvaranje i očuvanje samostanskih dobara te kulturno-umjetničke baštine koja im je povjerena. Pri tome im je putokaz njihova bogata prošlost i tradicija. Iako na temeljima samostana kao njegova obnoviteljica stoji opatica Čika koja mu je ponovno udahnila život, opatica Vekenega prva je njezina nasljednica koja je trebala nastaviti tamo gdje je stala prethodna opatica, njezina majka. Njezin zadatak nije bio nimalo lakši

²⁸ *Diplomatički zbornik II* (bilj. 7), 9-10.

²⁹ Usporedi EDUARD PERIČIĆ (bilj. 13), 20-23.

od Čikinoga, ali je svojim primjerom pokazala da mu je bila dorusla. Nastavivši majčinim koracima, učvrstila je ugled Samostana, širila njegove posjede i čuvala benediktinski duh u zajednici živeći kreposti koje je željela usaditi svojim sestrama: „U želji, da joj sestre očuvaju dobar duh, sama je djelima vršila ono, na što je njih riječima nagovarala.”³⁰ Ove riječi iz njezina epitafa svjedoče da je Vekenega bila primjer opatice prema Pravilu Sv. Benedikta, uzor koji benediktinke Sv. Marije već stoljećima nasljeđuju. Vjerne Isusovu pozivu „Idi za mnom!” kojem su se odazvale, ostavivši sve što imaju, koludrice su predvođene svojim opaticama oplođivale povjerene im talente te na duhovnom i materijalnom planu stvarale baštinu Samostana Sv. Marije očekujući nagradu svojega Gospodara: „Valjaš, slugo dobri i vjerni! U malome si bio vjeran, nad mnogim ću te postaviti! Uđi u radost gospodara svoga!” (Mt 19, 21). Takav primjer pružila im je Vekenega „koja je uvijek čistom dušom tražila Boga”,³¹ Vekenega koja nikad ne umire sasvim, već se umirući ponovno rađa u svakoj novoj opatici Samostana Sv. Marije.³² Stoga zahvaljujem Sveučilištu u Zadru, posebno njegovu Odjelu za povijest umjetnosti, koji je organizirao znanstveni kolokvij u povodu devetstote obljetnice od 1111. godine uklesane u epitafu na Vekeneginu grobu u našem kapitolu.

³⁰ IVAN OSTOJIC (bilj. 8), 354.

³¹ IVAN OSTOJIC (bilj. 8), 354.

³² Usporedi IVAN OSTOJIC (bilj. 8), 354.